

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА**

БОЙКО АНДРІАНА ТИБЕРІЇВНА

УДК 37.011.31+37.014.22+37.018.262

**ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ ТА ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ
КОСТЯНТИНИ МАЛИЦЬКОЇ (1872-1947 РР.)**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2012

исертацією є рукопис.

Робота виконана в ДВНЗ “Ужгородський національний університет”,
Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор

Завгородня Тетяна Костянтинівна,

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
завідувач кафедри педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор

Марушкевич Алла Адамівна,

Київський національний
університет ім. Тараса Шевченка,
професор кафедри педагогіки;

кандидат педагогічних наук, доцент

Герцюк Дмитро Дмитрович,

Львівський національний
університет ім. Івана Франка,
завідувач кафедри загальної
та соціальної педагогіки.

Захист відбудеться 12 червня 2012 р. о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д
58.053.01 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира
Гнатюка (зала засідань, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка (вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027).

Автореферат розісланий 10 травня 2012 р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

О. І. Янкович

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми зумовлена підвищенням ролі освіти в якісному оновленні всіх галузей соціального, політичного, економічного життя незалежної Української держави, яка стає активним суб'єктом міжнародного життя. Формуючи нову систему освіти в Україні, важливо враховувати багатовікову історію, традиції національної школи, до розбудови якої долучилося багато вчених, педагогів-практиків, без глибокого дослідження внеску яких та аналізу їхніх дидактичних, методичних напрацювань неможливе всебічне осмислення й відтворення національної історії, зокрема культури, освіти й виховання, розвитку педагогічної думки. Особливе зацікавлення викликає період кінця ХІХ – першої половини ХХ століття, коли у складних суспільно-політичних та економічних умовах українськими педагогами проводилася значна робота з навчання й виховання молоді в національному дусі.

Для сучасної історико-педагогічної науки характерним є дослідження педагогічних персоналій на новому рівні, з урахуванням як особистісних, так і соціальних та внутрішньонаукових детермінант, адже, вивчаючи становлення й розвиток педагогічних ідей та концепцій, дослідники звертаються саме до їхнього носія. Цінні теоретичні засади й висновки з проблем дослідження персоналій, розвитку національної освіти й педагогічної думки, методології та методів сучасних історико-педагогічних досліджень містяться у працях С. Гончаренка, Д. Герцюка, М. Євтуха, Т. Завгородньої, З. Нагачевської, В. Смаля, М. Стельмаховича, Б. Ступарика, О. Сухомлинської, М. Ярмаченка та інших. Вони акцентували на тому, що життя й діяльність педагога містять значний потенціал для реконструкції, зіставлення й висновків історико-педагогічного характеру. Тому до наукового обігу науковці вводять нові архівні та документальні джерела, публікують рукописні праці заборонених раніше педагогів. На сьогодні маємо як дисертаційні дослідження, так і монографії, що розкривають освітню діяльність маловивчених чи незаслужено забутих А. Волошина, Г. Врецьони, А. Горохович, І. Дошівника, А. Животка, Б. Заклинського, Я. Кузьміва, А. Лотоцького, В. Луціва, О. Партицького, І. Петрів, У. Самчука, В. Сімовича, С. Сірополка, С. Смаль-Стоцького, І. Ющишина й інших відомих та маловідомих українських педагогів. Однак українські біографічні студії не відзначаються повнотою, поза увагою дослідників залишаються персоналії, які працювали у напрямі розбудови української національної школи, організації навчання й виховання молоді в патріотичному дусі, підготовці її до державного будівництва. Серед них і К. Малицька – педагог європейського рівня, видатна громадська діячка, поетеса, прозаїк, публіцист, перекладач, бібліограф, редактор, яка проявила себе в багатьох сферах суспільного, культурно-освітнього життя.

Творчу спадщину К. Малицької почали досліджувати вже її сучасники (С. Федорчакова, М. Фуртак-Деркач). Згодом спогади про улюблену вчительку залишили її колишні учениці

(І. Петрів, О. Степанів). Низка праць про неї вийшла за межами України (Л. Бурачинська, О. Залізник, І. Павликовська).

Більшість творів видатної української діячки за тоталітарного режиму були вилучені й зберігалися у спецфондах; її ім'я тривалий час було відоме лише вузькому колу спеціалістів у галузі української дитячої літератури. Увагу сучасних дослідників привертає її літературна й літературознавча творчість (А. Агафонова, В. Антофійчук, В. Задорожний, В. Качкан, Л. Кліщ, Л. Міщенко, Н. Романишина, М. Якубовська), сторінки біографії (М. Горда, С. Далавурак, Л. Ковалець, О. Маланчук, Д. Мельник, Л. Олексюк, Р. Пашин, М. Рибак, В. Слезінський), педагогічна спадщина (С. Івах, З. Нагачевська, Г. Панкевич, В. Полек), епістолярій (Н. Лисенко, З. Пахолок), журналістська та видавнича діяльність (М. Вальо, Г. Корнєєва, М. Кострова, Т. Старченко), псевдоніми письменниці (І. Горошук, Г. Рис). У зв'язку з уведенням творів К. Малицької до навчальної програми з української літератури з'являється низка методичних розробок для їхнього вивчення у школі (В. Анікієнко, Н. Артюх, Л. Багмут, Г. Боднарчук, І. Рибак).

Відаючи належне розвідкам, присвяченим здебільшого літературній спадщині К. Малицької, мусимо зауважити, що дослідники приділяють значно менше уваги аналізу її освітньої діяльності. Саме педагогічний доробок, освітні ідеї Костянтини Іванівни з'ясовані не так глибоко, детально, як літературні. Педагогічні погляди К. Малицької, безпосередня участь у тогочасному освітньо-виховному процесі висвітлюються авторами фрагментарно, дотично до тем власних наукових уподобань, ще не стали предметом спеціального дисертаційного дослідження. Актуальність феномену педагогічної персоналії К. Малицької, необхідність повернення вітчизняній історії освіти її багатих педагогічних теоретичних і практичних напрацювань, відсутність системного аналізу педагогічних ідей та освітньої праці зумовили вибір теми наукового пошуку **“Педагогічні погляди та освітня діяльність Костянтини Малицької (1872-1947 рр.)”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано згідно з темою науково-дослідної роботи кафедри педагогіки та психології факультету суспільних дисциплін Державного вищого навчального закладу “Ужгородський національний університет” “Особистісно-професійне становлення майбутніх фахівців у контексті розвитку освіти” (державний реєстраційний № 0109U005546). Тему дисертації затверджено Вченою радою Ужгородського національного університету (протокол № 8 від 25 вересня 2008 р.) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 7 від 30 вересня 2008 р.).

Об'єкт дослідження – діяльність українських педагогів та просвітніх діячів Східної Галичини та Північної Буковини другої половини XIX – першої третини XX ст.

Предмет дослідження – педагогічна спадщина та освітня діяльність К. Малицької.

Мета дослідження – на основі ретроспективного аналізу охарактеризувати освітню діяльність К. Малицької, з'ясувати суть її педагогічних ідей та обґрунтувати їх актуальність в умовах розвитку сучасної України.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

- охарактеризувати основні чинники формування особистості К. Малицької як українського педагога, культурно-просвітницького і громадського діяча та визначити провідні напрями її діяльності;

- виокремити провідні педагогічні ідеї К. Малицької;

- визначити етапи педагогічно-літературної та громадсько-просвітницької діяльності педагога;

- обґрунтувати перспективи творчого використання педагогічних ідей К. Малицької в сучасному українському освітньому просторі.

Хронологічні межі дослідження зумовлені специфікою персоналістичних студій, охоплюють період життя К. Малицької упродовж 1872 – 1947 рр.

Методологічною основою дослідження стали антропоцентричні засади, що виявляють значення людини як найвищої цінності; педагогічні ідеї педоцентризму; аксіологічний підхід до вивчення явищ. Науковий пошук проведено на основі принципів наукової об'єктивності – вимагає виявлення всіх чинників та умов, що детермінували діяльність К. Малицької; системності, який передбачає сукупне й послідовне вивчення об'єктивних та суб'єктивних чинників впливу на життя й діяльність освітянки; фундаментальності, орієнтованого на використання широкої джерельної бази, особливо архівних документів та творчої спадщини педагога; доказовості, історизму, що передбачає висвітлення минулого в його історичному контексті; соціальної зумовленості, згідно якого тема дослідження особливо актуальна для сучасного суспільства.

У дослідженні використано такі методи: *пошуково-бібліографічний* (теоретичний аналіз, синтез, систематизація та класифікація матеріалів, документів, оптимальне використання нових неопублікованих джерел тощо); *хронологічний та порівняльно-історичний аналізи* (уможливили розгляд стану наукового розроблення та джерельної бази дослідження, а також зіставлення відомостей і фактів життя й діяльності К. Малицької тощо); *персоналістично-біографічний* (дозволив визначити особистий внесок К. Малицької в розвиток науково-педагогічної думки Східної Галичини та Північної Буковини досліджуваного періоду); *теоретичного узагальнення та систематизації виявлених та опрацьованих матеріалів, даних, положень* (за допомогою якого сформульовано висновки, обґрунтовано перспективи творчого використання спадщини К. Малицької в сучасних умовах).

Джерельну базу дослідження становлять документи й матеріали *Центрального державного історичного архіву України у м. Львові* (далі *ЦДІАУ у Львові*: фонди № 309 (Наукове товариство ім. Шевченка, м. Львів, 1873–1939, 1941–1944), 327 (Редакція журналу "Нова хата"), 367 (Ярошевський Богдан-Валеріан (1869-1914), політичний діяч, письменник, журналіст), 372 (Охримович Володимир (1870-1931), адвокат, письменник, етнограф, етнолог, громадсько-політичний діяч, журналіст, дійсний член НТШ), 381 (Веселовський Ярослав (1881-1917), письменник, журналіст, публіцист, громадський і культурний діяч), 410 (Тисовський Олександр (1886-1968), професор біології, педагог, письменник, засновник "Пласту", суспільно-політичний діяч); *відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника НАН України* (далі *ЛНБ ім. В. Стефаника*. – *ВР*: фонди № 11 (Барвінські), 48 (Заклинські), 57 (Калинович Іван Титович), 77 (АСП – Антон Степанович Петрушевич), 167 (Бібліографічний словник Левицького І.), 226 (Гуменюк); національної бібліотеки України ім. В. Вернадського, Івано-Франківської державної обласної універсальної бібліотеки ім. І. Франка, Чернівецької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. М. Івасюка; наукових бібліотек Львівського, Чернівецького та Прикарпатського національних університетів; звіти з діяльності навчальних закладів, у яких працювала К. Малицька, а також її праці (спогади, епістолярна спадщина, дидактично-методичні та науково-публіцистичні статті, художні твори, рецензії, огляди); спогади її сучасників, учнів і послідовників, публікації дослідників її життя й творчості. Значну групу джерел становлять тогочасні періодичні видання (часописи "Буковина", "Дзвінок", "Діло", "Жіноча доля", "Зоря", "Комар", "Малі друзі", "Молода Україна", "Нова хата", "Промінь", "Рідна школа", "Світ дитини", "Учитель"); дослідження сучасних учених з теорії та історії педагогіки, зокрема персоналістичні дослідження та з розвитку й становлення національної системи освіти і педагогічної думки в Україні; довідково-бібліографічна література, автореферати, дисертаційні дослідження, публікації журналів "Дивослово", "Дзвін", "Українська мова і література в школі", "Українська мова", хрестоматії української дитячої літератури.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що:

- *вперше розкрито* феномен педагогічної персоналії К. Малицької, визначено пріоритетні чинники (сімейне, соціальне середовище, безпосередні контакти з відомими особистостями, власна науково-пошукова та педагогічно-літературна діяльність), що обумовили становлення просвітительки та формування її світогляду й педагогічних поглядів;

- *визначено* основні напрями діяльності (педагогічна, науково-методична, літературна, журналістсько-видавнича, перекладацька), *охарактеризовано* етапи і зміст її педагогічної та громадсько-просвітницької праці на Північній Буковині, у Східній Галичині та в умовах вимушеного перебування на еміграції в Сибіру;

- виокремлено педагогічні ідеї К. Малицької, зокрема щодо формування національної свідомості українців засобами рідної мови та літератури; громадянського виховання дітей через пропагування демократичних цінностей, кооперативних форм роботи задля оптимізації навчально-виховного процесу; розкрито основні духовно-культурні цінності виховання дитини в педагогічних та художньо-публіцистичних напрацюваннях освітянки.

Подальшого розвитку набули перспективні напрями реалізації педагогічних ідей і творчої спадщини К. Малицької у контексті утвердження в Україні нової парадигми освіти.

До наукового обігу введено невідомі та маловідомі архівні документи (ЦДІАУ у Львові – Ф. 327 (оп. 1, спр. 43), Ф. 372 (оп. 1, спр. 69), ЛНБ ім. В. Стефаника. – ВР: Ф. 11 (од. зб. 1788), Ф. 77 (од. зб. 40), Ф. 167 (од. зб. 2067), Ф. 226 (од. зб. 856).

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що основні його положення і висновки використано у змісті спецкурсу “Педагогічні погляди та просвітницька діяльність Костянтини Малицької”, прочитаного для студентів Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника (довідка № 01-08/03/638 від 07.06.2011 р.), ДВНЗ “Ужгородський національний університет” (довідка № 01-10/2044 від 02.11.2011 р.). Результати дослідження використано при укладенні навчально-методичного посібника “Вивчення творчості Костянтини Малицької у школі” та впроваджено в лекційно-просвітницьку роботу Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 384 від 07.11.2011 р.), у навчально-виховний процес Клячанівської ЗОШ I-III ст. Мукачівського р-ну Закарпатської обл. (довідка № 87 від 05. 05. 2011 р.), Зняцівської ЗОШ I-III ст. Мукачівського р-ну Закарпатської обл. (довідка № 63 від 12. 05. 2011 р.), Підгаєцької гімназії, Підгаєцької ЗОШ I-III ст., Литвинівської ЗОШ I-III ст., Новосілківської ЗОШ I-III ст., Шумлянської ЗОШ I-III ст., ЗОШ I-III ст., Мужилівської ЗОШ I-II ст., Сільцівської ЗОШ I-II ст. Підгаєцького р-ну Тернопільської обл. (довідка № 503 від 09.06.2011 р.).

Матеріали дисертаційного дослідження можуть використовуватися у викладанні “Історії педагогіки”, “Педагогіки”, “Української дитячої літератури”, “Методики виховної роботи”, у написанні підручників, наукових робіт з теорії та історії педагогіки.

Апробація результатів дослідження здійснювалася шляхом виголошення доповідей на *Міжнародних* – “Соціальні комунікації в стратегіях формування суспільства знань” (м. Харків, 2009 р.); “Человек: Наука, Техника и Время” (м. Ульяновськ (Росія), 2009 р.); “Професійно-особистісний розвиток і становлення фахівців у сучасних умовах розбудови вищої школи: методологія, теорія і практика (до 65-ї річниці Ужгородського національного університету)” (м. Ужгород, 21-22 жовтня 2010 р.); “Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітарного знання у сучасному інформаційному просторі: національний та інтернаціональний аспекти” (м. Луганськ, 2011 р.); *Міжрегіональній* з міжнародною участю “Социальные и

психологические проблемы детства” (м. Тара (Росія), 2009 р.); *Всеукраїнській з міжнародною участю* “Сучасна освіта і наука в Україні: наукові здобутки, стан і перспективи” (м. Запоріжжя, 2011 р.); *Всеукраїнських*: “Україна наукова” (м. Київ, 2008 р.); “Наука і сучасність: досвід і перспективи розвитку на межі тисячоліть” (м. Запоріжжя, 2010 р.); “Актуальні проблеми підготовки сучасного вчителя” (м. Умань, 2011 р.); “Підготовка молоді до сімейного життя: проблеми і перспективи” (м. Івано-Франківськ, 2011 р.) науково-практичних конференціях; *Міжнародних педагогічних читаннях* на пошану члена-кореспондента АПН України, доктора педагогічних наук, професора Богдана Ступарика “Українська педагогічна наука у контексті сучасних цивілізаційних процесів” (м. Івано-Франківськ, 2011 р.), *щорічних звітних наукових конференціях кафедри психології* Ужгородського національного університету (2009-2012 рр.).

Публікації. Основний зміст дисертаційного дослідження відображено у 18 публікаціях автора, з них 8 – у фахових виданнях, 8 – у збірниках наукових праць, матеріалах і тезах конференцій, 1 навчально-методичний посібник та навчально-методичні матеріали.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (418 позицій, з них 20 рукописних та архівних джерел) та додатків (79 сторінок). Загальний обсяг дисертації – 326 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, аргументовано актуальність та висвітлено ступінь її розробленості; визначено об’єкт, предмет, мету, завдання, методи і джерельну базу дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи, відображено апробацію та впровадження результатів дослідження.

У *першому розділі* – “**Дидактично-виховні ідеї Костянтини Малицької в контексті культурно-освітнього процесу в Україні кінця ХІХ – першої половини ХХ ст.**” висвітлено історіографію проблеми, здійснено аналіз джерельної бази, розкрито життєвий шлях та чинники й передумови становлення К. Малицької як українського педагога, культурно-просвітницького і громадського діяча, проаналізовано її педагогічні погляди, питання родинного виховання, дидактично-виховний потенціал творів для дітей, охарактеризовано провідні напрями діяльності К. Малицької як важливого чинника утвердження й збереження українського шкільництва.

У розділі представлено результати наукового пошуку, які засвідчують, що до цього часу цілісного і всебічного аналізу творчої спадщини та освітньої діяльності К. Малицької не проводилося, хоча джерельна база з проблеми є досить широкою. Зібрані й опрацьовані джерела умовно поділені на дві групи: ті, що створені К. Малицькою і ті, що створені іншими особами та стосуються її життя, освітньої діяльності, розкривають педагогічні погляди.

До *першої* групи належать: опубліковані педагогічні твори К. Малицької (нариси, статті в періодиці тощо), художні та публіцистичні твори; неопубліковані твори; газетні замітки й рецензії; матеріали особистого характеру (епістолярій – листи до О. Барвінського, Я. Веселовського, М. Грінченко, В. Охримовича, А. Петрушевича, О. Тисовського, Б. Ярошевського; власні спогади).

До *другої* групи – роботи біографічного плану про К. Малицьку з точки зору оцінки значення її освітньої, громадської діяльності для розвитку педагогіки [серед них виокремлюємо підготовлені сучасниками К. Малицької (С. Кабаровська (1927); С. Федорчакова, М. Фуртак-Деркачева (1937); перша неопублікована бібліографія її творів, укладена І. Калиновичем (1925); діаспорні видання (М. Богачевська-Хом'як, Л. Бурачинська, І. Павликовська, І. Скопляк, О. Федак-Шепарович, А. Франко-Ключко, А. Храплива); сучасні дослідження: літературознавчі (А. Агафонова, В. Антофійчук, М. Богайчук, Р. Дуб, В. Задорожний, В. Качкан, Л. Кліщ, Л. Міщенко, Ф. Погребенник, Н. Романишина, М. Якубовська), сторінки біографії (М. Горда, С. Далавурак, Л. Ковалець, Я. Лялька, О. Маланчук, Д. Мельник, Б. Мельничук, Л. Олексюк, Р. Пашин, М. Рибак, В. Селезінка, В. Слезінський), педагогічна спадщина (З. Нагачевська, Г. Панкевич, В. Полск), епістолярій (Н. Лисенко, З. Пахолок), журналістська та видавнича діяльність (М. Вальо, Г. Корнєєва, М. Кострова, Т. Старченко), псевдоніми письменниці (І. Горошук, Г. Рис)]; матеріали, що характеризують обставини життя та творчості К. Малицької (листи до неї О. Левицького, Я. Стешенка; спогади, які залишили К. Гриневичівна, Р. Дашкевич, С. Дорошенко, Б. Лепкий, І. Петрів, О. Степанів, С. Федак, С. Шах; хроніка в пресі); згадки про К. Малицьку в контексті власних наукових пошуків сучасних дослідників (Л. Кліщ (2006), О. Палійчук (2007), Л. Потап'юк (2010), Н. Сабат (1998), І. Скоморовська (2009), Л. Шологон (2007); матеріали, що характеризують загальноісторичну ситуацію протягом життя та творчості К. Малицької; методичні розробки до уроків української літератури з вивчення творчості К. Малицької (В. Анікієнко (2010), Н. Артюх (2005), Л. Багмут (2009), Г. Боднарчук (2009), І. Рибак (2005), Т. Самбольська (2009).

Подана класифікація не претендує на остаточність і безпомилковість, розроблена з урахуванням кількості й репрезентативності джерел. Ретроспективний аналіз життєвого шляху К. Малицької, здійснений на основі архівних матеріалів, епістолярної спадщини, наукової та публіцистичної літератури, дає змогу стверджувати, що діячка прожила складне, насичене, різноманітне за політичним, соціально-економічним характером його періодів життя, яке цілком, незалежно від обставин, було присвячене діяльності на благо України.

Визначальну роль у вихованні К. Малицької та її становленні як освітнього діяча мала родина, духовна атмосфера якої характеризувалась старанним плеканням національних, релігійних традицій, любові до Бога й України, культом друкованого слова, бажанням здобувати освіту, щоб прислужитися рідному народу.

Головні світоглядні позиції К. Малицької викристалізувалися у важких умовах існування Галичини

періоду панування Австро-Угорської імперії, що спричинило обмежений економічний розвиток краю, зубожіння населення, адміністративний тиск на українську культуру й освіту. Друга половина ХХ ст. характеризується загостренням відносин між українцями й поляками, боротьбою за український університет у Львові, посиленням боротьби між політичними партіями й угрупованнями. Таким чином, становлення особистості К. Малицької відбувалось у добу активізації суспільно-політичного руху в Галичині другої половини ХХ ст., поширення просвітницького руху, який характеризувався підвищенням рівня національної свідомості галичан, активною діяльністю товариств “Просвіта”, “Руське товариство педагогічне”.

Важливим чинником особистісного становлення К. Малицької та передумовою вибору професії педагога стало її навчання у Львівській державній жіночій учительській семінарії (1887-1891 рр.), яку вона успішно закінчила з відзнакою. Тут вона отримала досить ґрунтовну, як на той час, гуманітарну освіту та національно-патріотичний вишкіл, що забезпечувався спілкуванням із педагогами й відомими громадськими діячами краю О. Барвінським, О. Партицьким, о. А. Петрушевичем, О. Стефановичем та ровесниками-однодумцями, читанням книг та часописів “Правда”, “Зоря”, “Літературно-Науковий Вісник”, “Записки Наукового товариства імені Шевченка”, “Діло”.

Аналіз творчої спадщини просвітительки засвідчує, що вона окреслила шляхи й засоби розв’язання важливих педагогічних проблем: історія педагогічних товариств та дошкілля, їхня діяльність; місце й роль школи й учителя в навчально-виховному процесі; організація і зміст навчання й виховання дівчат; опіка над знедоленими дітьми та дітьми-сиротами. Педагогічна тема була домінуючою в її публікаціях у пресі.

Досить вагомою була науково-педагогічна та навчально-методична діяльність К. Малицької. Принципи гуманізму, педоцентризму, реалізму, народності виховання були провідними у її діяльності та творчості. Вона надавала вагомого значення рідній мові як педагогічному інструментарію та дитячій книжці як домінуючому засобу виховання. У своїй освітній, громадсько-просвітницькій діяльності, методичних та художньо-публіцистичних напрацюваннях відстоювала пріоритетні духовно-культурні цінності виховання дитини: національні, соціоцентричні, педоцентричні, освітні, культурологічні.

Базуючись на постулатах тогочасної європейської думки, використовуючи напрацювання українських педагогів та власний досвід, К. Малицька висвітлює питання виховання дітей у сім’ї, школі, діяльності позанавчальних та позашкільних інституцій. Об’єктом її уваги виступає дитина зі своїми думками, почуттями, прагненнями, переживаннями.

Значущість внеску К. Малицької в методіку викладання української мови полягає в тому, що вона розробляла й утверджувала нові форми роботи з дітьми: дискусії, “балачки”, “гутірки”. Працювала над оновленням змісту і методів шкільної освіти з метою забезпечення її високого рівня, над майстерністю лекційного викладання. Її особистий приклад як учительки, письменниці,

громадсько-просвітницької діяльності сприяв вихованню учнів у національно-патріотичному дусі. Серед її учениць – Гандзя Дмитерко, Іванна Петрів, Олена Степанів.

Свої напрацювання узагальнила в низці наукових, методичних, публіцистичних, художніх творів і статей, які друкувала в тогочасних часописах “Буковина”, “Дзвінок”, “Діло”, “Зоря”, “Малі друзі”, “Молода Україна”, “Нова хата”, “Промінь”, “Рідна школа”, “Світ дитини”, “Світло”, “Учитель”, альманахах “Жіноча доля”, “Нова хата”, сатиричному часописі “Комар” та інших виданнях.

У другому розділі – “Освітня діяльність Костянтини Малицької як важливий чинник утвердження українського шкільництва” – охарактеризовано провідні напрями діяльності К. Малицької для збереження українського шкільництва, проаналізовано педагогічну працю Костянтини Іванівни у школах Галичини та Буковини, розглянуто її життя й діяльність в умовах сибірського заслання, висвітлено участь у діяльності культурно-освітніх товариств, визначено етапи педагогічно-літературної та громадсько-просвітницької діяльності педагога, розкрито педагогічну спрямованість її видавничої, журналістської, перекладацької діяльності, окреслено шляхи творчого використання спадщини педагога в сучасних закладах освіти України.

Виявлено, що на галицький період діяльності К. Малицької (1892-1903) припадає утвердження її як педагога-фахівця, активної громадської діячки. Освітню працю в школах Єзуполя Галицького повіту й м. Галича поєднувала із громадською: в 1901 р. заснувала читальню “Просвіти” і була першим її секретарем; брала активну участь у діяльності українських жіночих об’єднань. У виступах на зборах, вічах, низці публікацій відстоювала такі нагальні питання, як захист соціально-економічних, культурно-освітніх прав жінки-українки, освіта дівчат, виховання дітей, готових до сучасних умов життя.

Активна громадсько-просвітницька діяльність молодшої вчительки стала причиною переведення її на Буковину (1903-1906). Тогочасний інспектор шкіл Буковини О. Попович, який прихильно ставився до вчителів галичан і багато спричинився до українізації шкіл, запросив її в припрутське село Лужани.

Вона не обмежувала свою діяльність суто дидактичною спрямованістю: працює в кредитній кооперативі (“райфайзенці”), проводила велику роботу з організації жіночих гуртків по селах та заснуванні в травні 1905 р. “Жіночої громади”. Її напрацювання вміщували на своїх сторінках суспільно-науковий двотижневик українських учителів “Промінь”, чернівецькі газети “Буковина”, “Bukowiner Schule”, народний календар “Отаман” та газета “Зоря”, що виходили друком у Коломиї та ін. У її дослідженнях превалюють педагогічні та літературознавчі теми.

Працюючи на Буковині, педагог згуртувала вчителів, переконавши їх у необхідності заснування незалежного вчительського журналу, на сторінках якого згодом друкувала велику частину своїх педагогічних статей, публіцистичних та літературних творів. Тут познайомилася з редакторами газети “Буковина” Я. Веселовським та журналу “Промінь” І. Герасимовичем і згодом

увійшла до складу редакційного комітету останнього. Її підтримували такі відомі буковинці, як І. Карбулицький, О. Кобилянська, О. Маковей, В. Сімович, С. Яришевський, Є. Ярошинська.

К. Малицька брала активну участь у вчительських вічах, увійшла до складу "екзекутивного комітету" першого віча галицьких і буковинських педагогів, на якому 18 липня 1904 року 1 392 учасниками виголошено протест проти існуючої в Галичині освітньої системи. Вона доклала чимало зусиль для виконання ухвали віча про створення професійної організації народних учителів Галичини й Буковини – товариства "Учительська самопоміч", котре згодом стало називатися "Взаїмна поміч українського вчительства".

Після переїзду в 1906 р. до Львова К. Малицька продовжує свою діяльність у першій українській п'ятикласній приватній дівочій віділовій школі ім. Т. Шевченка (1906-1914 рр.; 1922-1925 рр.), якою тоді керувала Марія Білецька – співзасновниця, а пізніше й голова "Клубу русинок". Цей заклад широко відомий не лише як важливий чинник національно-патріотичного виховання дітей, а й як осередок активної педагогічної діяльності учителів – визначних жіночих діячок краю. Разом із К. Малицькою тут працювали такі відомі жінки – педагоги й члени керівних органів жіночих товариств, як С. Олеськів, І. Січинська, М. Торонська, забезпечуючи достойне навчання й виховання українських дівчат. Тут К. Малицька викладала рідну мову, природознавство, педагогіку, геометрію, фізику, завідувала шкільною бібліотекою, брала активну участь у діючих освітньо-виховних курсах, жіночому гуртку імені Ганни Барвінок. Строгість і вимогливість поєднувала зі справедливістю. Багатьом ученицям зуміла привити любов до педагогічної професії та у майбутньому вони стали вчителями.

Саме завдяки К. Малицькій у стінах школи поширюється й утверджується культ Кобзаря. Вона започатковує й утверджує такі форми роботи, як учнівські шкільні "задачі" та "відчити" Шевченківської тематики, широко практикувалися декламації, хорове й сольне виконання творів поета, "сценічні образки", що відтворювали епізоди з його життя та інші культурно-масові заходи, що сприяли національному вихованню дівчат. Усвідомлюючи першочергове значення рідної школи для справи виховання українців-патріотів, К. Малицька доклала чимало зусиль до заснування першої у Львові української приватної народної школи ім. Б. Грінченка, була членом організаційного комітету з її відкриття. Свої скромні заощадження вона вклала у відкриття народної школи для бідних дітей імені М. Шашкевича, фінансово підтримувала Рогатинську гімназію.

Предметом особливої уваги К. Малицької була освіта й виховання дівчат (статті "Наші дівчата в наших школах" та "Кілька заміток про науку в дівочих школах віділових").

Російська окупація принесла Львову велике національно-культурне спустошення: арештовано й вивезено у глиб Росії багатьох культурно-освітніх діячів. У лютому 1915 р. К. Малицьку (тоді заступницю голови УПТ) разом із В. Охримовичем і Шухевичем

заарештовують вивозять зі Львова. Однак і у вимушених умовах сибірського заслання К. Малицька зуміла організувати активну просвітню діяльність серед тамтешніх українців. Перебуваючи спершу в Казачинську, що за 200 верст від Красноярська, а з 16 вересня 1919 р. у Красноярську, де була чимала українська громада, вона плідно працювала в місцевій "Українській громаді", видавала українські часописи. Доклалася й до організації народних шкіл у Харбіні, Маньчжурії, Владивостоку, Хабаровську. Брала активну участь у заснуванні першої української народної школи ім. І. Котляревського у Красноярську, стала її першою вчителькою.

Після повернення у вересні 1920 р. у Львів К. Малицька активно включилася в освітню й громадську діяльність: працювала в дівочій виділовій школі імені Тараса Шевченка, відновила співпрацю з УПТ, "Просвітою", "Українською захоронкою". Працювала у психотехнічній секції "Порадні до вибору звання" при УПТ у Львові, яка активно розробляла проблеми дитинознавства, запровадила в школах тестування, анкетування.

У результаті дослідження виявлено, що педагог була задіяна в багатьох культурно-освітніх товариствах – "Просвіта", "Рідна школа", "Крайове товариство охорони дітей і опіки над молоддю", "Жіноча служба Україні". Виконувала обов'язки директора дівочої школи імені Т. Шевченка, Голови Жіночого організаційного комітету (1914-1915). Була членкинею "Союзу українок", очолювала його в 1923-1924 рр. Організовувала вечори, на яких виступала з доповідями, запрошувала до виступів відомих діячів культури. Також активно співпрацювала з Товариством наукових викладів ім. П. Могили, вивчала діяльність "Соколів", "Січей", вивчала досвід роботи "Руської захоронки". 1912 року разом з О. Дучимінською і Н. Кобринською започатковує видання "Жіночої бібліотеки" у Коломиї, в якому пропагують кращі зразки світової літератури.

Утвердженню громадянської позиції К. Малицької сприяла співпраця з досвідченими діячками міжнародного жіночого руху А. Горохович, З. Мірною, Л. Мриц-Шав'як, І. Прісневською, М. Рудницькою, С. Русовою, О. Ціпановською, Г. Чикаленко-Келлер, О. Шепарович, разом з якими вона увійшла у 1934 р. до складу Головної ради "Всесвітнього союзу українок" (ВСУ). У січні 1937 р. разом із М. Рудницькою викладала на курсах організаторок і сільськогосподарських інструкторок.

К. Малицька брала активну участь у виданні численних українських часописів – "Промінь", "Дзвінок" (редагувала в 1903 р.), "Учитель", "Гайдамаки", "Нове життя". У своїх виступах, публікаціях пропагувала питання підготовки та видавництва дитячих книжок, дитячого читання. Питанню видання дитячої літератури присвячена низка публікацій К. Малицької у часописах "Бібліотечний Порадник", "Назустріч", "Промінь", "Жінка" та інших ("Видавництва для дітей і молодіжи", 1910; "Книжка в діточому світі", 1925; "У 20-ліття ідейного видавництва", 1939). Разом із М. Рудницькою вела "Жіночу сторінку" на шпальтах часопису "Діло".

Перекладала з російської, норвезької, шведської, на хорватську.

Після німецько-радянської війни К. Малицька працювала у Львівському філіалі бібліотеки АН УРСР (тепер – Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаника НАН України). Трудилася над укладанням бібліографії української дитячої літератури з найдавніших часів до 1946 р.

У розділі визначено й охарактеризовано основні шляхи використання педагогічної спадщини К. Малицької. Доведено, що в сучасних умовах заслуговують на увагу її погляди на значення дитячої книги у вихованні, методичні розробки, підходи до національного, духовного, морального виховання, діяльності молодіжних організацій та їхньої ролі у формуванні особистості дитини.

Результати проведеного історико-педагогічного дослідження дають підстави для таких **висновків**.

1. Основними чинниками формування К. Малицької як українського педагога, культурно-просвітницького і громадського діяча стало сімейне оточення; навчання у Львівській семінарії; соціальне середовище; суспільно-політичні й соціально-економічні зміни, які відбувалися в Європі та світі в другій половині XIX ст. та впливали на мету і зміст діяльності шкіл; соціокультурні чинники, особливо знайомство та спілкування з непересічними постатями, серед яких – о. Ю. Дзерович, Я. Веселовський, І. Герасимович, М. Грушевський, О. Кобилянська, М. Козоріс, Д. Коренець, О. Макарушка, В. Охримович, С. Пашкевичівна, О. Партицький, О. Попович, М. Рудницька-Лисякова, О. Січинська, О. Степанів, О. Терлецький, С. Федак, С. Федорчакова, І. Франко, А. Шептицький, Є. Ярошинська; власна педагогічна, літературна, громадсько-культурна діяльність.

Аналіз освітньо-просвітницької діяльності Костянтини Малицької до провідних *напрямів її діяльності* дає змогу віднести:

- педагогічну діяльність, у якій прослідковуємо такі періоди:
- освітня праця в державних школах Галичини (Єзупіль, Галич) – 1891-1903;
- освітня праця на Буковині – 1903-1906;
- педагогічна діяльність у Львові – 1906-1915, 1920-1937;
- культурно-освітня робота у Сибіру – 1914-1920;
- науково-методичну (авторка статей із дидактичних та виховних проблем, методики викладання української мови й літератури, які друкувала у виданнях Галичини й Буковини – “Дзвінок”, “Діло”, “Літературно-науковий вістник”, “Назустріч”, “Промінь”, “Рідна школа”, “Світло”, “Українській дитині”, “Bukowiner Schule”);– громадсько-просвітницьку (почесний член товариств “Просвіта”, “Рідна школа”; співзасновниця фонду “На потреби України”, що надавав матеріальну допомогу УСС; засновниця і довголітня голова гуртка імені Ганни Барвінок; провідна діячка “Жіночої громади” в Чернівцях і Львові; ініціаторка “Жіночої служби Україні” (1941); заступниця голови світового Союзу Українок);
- літературну (автор збірок дитячих оповідань “Малі герої”, “З трагедій дитячих душ”, “Гостинець для руських дітей”, “Гарфа Леїлі. Легенди про Христа”, циклу художніх і

публіцистичних творів для дітей і дорослих – віршів, оповідань, новел, дитячих сценок, нарисів, січових пісень тощо);

– журналістсько-видавничу (участь у виданні українських часописів "Дзвінок", "Учитель", "Промінь", "Гайдамаки", "Нове життя"; підготовка до друку редакційних статей у цих журналах, дописи до тематичних рубрик про діяльність дівочої школи ім. Т. Шевченка, УКТОД);

– перекладацьку діяльність (з англійської, російської, польської, норвезької, шведської мов).

2. Освітню діяльність К. Малицька органічно поєднувала з письменницькою та громадською, тому її педагогічні погляди ми розглядали як комплекс дидактичних і літературних постулатів. Аналіз творчої, епістолярної спадщини просвітительки засвідчує, що основу її *педагогічних поглядів* склали: принципи наступності, наочності, гуманізму, педоцентризму, реалізму, народності, широкого педагогічного значення мови як педагогічного інструментарію виховання, надання вагомому значення дитячій книжці як домінуючому засобу виховання. У своїй освітній, громадсько-просвітницькій діяльності, методичних та художньо-публіцистичних напрацюваннях відстоювала пріоритетні духовно-культурні цінності виховання дитини: національні, соціоцентричні, педоцентричні, освітні, культурологічні. Підґрунтям освітньо-виховної діяльності вважала громадянське виховання, до провідних форм якого відносила використання народної творчості, традицій українського народу; наповнення змісту навчального матеріалу громадянським компонентом; підвищення професійної компетентності учительського збору з питань громадянського виховання школярів; гуманізацію і демократизацію педагогічної взаємодії, спрямовану на забезпечення позитивного емоційного стану учнів; індивідуальний підхід, що передбачає вміння учителя бачити в кожному учневі особистість, визнавати за ним право на власні погляди, захоплення, інтереси.

Спираючись на передову європейську і світову педагогічну думку та національні традиції, К. Малицька плідно працювала у галузі теорії і практики шкільництва, виклавши свої напрацювання в педагогічних статтях і книгах. Вона окреслила шляхи й засоби розв'язання важливих педагогічних проблем: історія педагогічних товариств та дошкілля, їхня діяльність; місце й роль школи й учителя в навчально-виховному процесі; організація і зміст навчання й виховання дівчат; опіка над знедоленими та дітьми-сиротами.

Значущість внеску К. Малицької в методику викладання української мови полягає в тому, що вона розробляла й утверджувала нові форми роботи з дітьми: дискусії, "балачки", "гутірки". Працювала над оновленням змісту і методів шкільної освіти з метою забезпечення її високого рівня, над майстерністю лекційного викладання. Її особистий приклад як учительки, письменниці, громадсько-просвітницької діяльності сприяв вихованню учнів у національно-патріотичному дусі. Серед її учениць – Гандзя Дмитерко, Іванна Петрів, Олена Степанів.

Проведене дослідження засвідчило, що педагогічні погляди К. Малицької співвідносяться з дидактично-виховними засадами вітчизняних педагогів кінця XIX – першої третини XX ст. О. Барвінського, М. Білецької, Б. Грінченка, О. Партицького, С. Русової, Я. Яреми, Є. Ярошинської.

3. У процесі дослідження нами визначено такі *етапи* педагогічно-літературної та громадсько-просвітницької діяльності К. Малицької: 1) етап формування її як педагога і дитячої письменниці (1887-1891); 2) етап інтенсивних педагогічних і літературних пошуків, удосконалення педагогічної майстерності, активної громадсько-просвітницької праці (1891-1937); 3) етап розквіту мистецького таланту, узагальнення знань з історії дитячої книги (1937-1947). Встановлено, що К. Малицька була однією з найактивніших учасниць громадсько-культурного руху в Україні у другій половині XIX ст. Її педагогічна, художня, публіцистична спадщина є вагомим вкладом у формування національної ідеї. Вивчення педагогічно-літературної та громадсько-просвітницької діяльності К. Малицької дає можливість відтворити картину освітнього життя, дидактично-виховних пошуків педагогів Східної Галичини та Північної Буковини другої половини XIX – першої третини XX ст.

4. Пріоритетними напрямками впровадження педагогічних ідей та досвіду К. Малицької в сучасну освітню практику ми вважаємо: актуалізацію її напрацювань у сучасних наукових пошуках учених та у діяльності освітян-практиків, дослідження маловідомих фактів життя й діяльності просвітительки; вивчення та упровадження дидактично-виховних ідей К. Малицької у практику діяльності сучасних закладів освіти всіх рівнів акредитації; надання провідного значення національній освіті й вихованню засобами дитячої літератури; врахування розроблених нею основних дидактичних принципів, методів і прийомів викладання української мови та літератури; пропаганду творчих надбань К. Малицької в педагогічних фахових виданнях та ін.

Здійснене дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. Подальшого вивчення потребує життєвий шлях і освітня діяльність К. Малицької у час сибірського заслання; її журналістська практика і внесок у вивчення історії української преси, історії дитячого книговидання; перекладацька діяльність.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ З ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Бойко А. Т. Відображення внутрішнього світу дитини у новелах Костянтини Малицької / Андріана Бойко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. – Ужгород, 2009. – Вип. 16-17. – С. 23-25.

2. Бойко А. Т. Дидактичний характер біблійних оповідань Костянтини Малицької / Андріана Бойко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. – Ужгород, 2010. – Вип. 18-19. – С. 29-32.

3. Бойко А. Т. Ретроспективний аналіз К. Малицькою значення матері у вихованні дитини / Андріана Бойко // Педагогічний альманах : Збірник наукових праць / ред. кол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. – Херсон : Регіональний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів, 2010. – Вип. 8. – С. 235-240.

4. Бойко А. Т. Соціально-педагогічні аспекти новел К. Малицької / Андріана Бойко // Науковий вісник Прикарпатського національного університету. Серія: Педагогіка / Ред. кол. Н. В. Лисенко (відповідальний редактор) та ін. – Вип. XXX. – Івано-Франківськ : Видавництво Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, 2010. – С. 3-9.

5. Бойко А. Т. Творча самореалізація Костянтини Малицької в педагогічній та громадській діяльності / Андріана Бойко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики : збірник наукових праць / Ред. кол. Н. В. Гузій (відповідальний редактор) та ін. – Вип. 11 (21). – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – С. 75-78.

6. Бойко А. Т. Вплив Львівської державної учительської семінарії на формування особистості Костянтини Малицької / Андріана Бойко // Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / ред. кол. : Побірченко Н. С. (гол. ред.) та інші. – Умань : ПП Жовтий, 2011. – Випуск 3. – С. 278-283.

7. Бойко А. Т. Педагогічно-просвітницька діяльність К. Малицької / Андріана Бойко // Гуманізація навчально-виховного процесу: збірник наукових праць / за заг. ред. проф. В. І. Сипченка. – Вип. LIV. – Слов'янськ : СДПУ, 2011. – С. 236-245.

8. Бойко А. Т. Спогади Костянтини Малицької як джерело до вивчення її біографії / Андріана Бойко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. – Ужгород, 2011. – Вип. 21. – С. 26-28.

Опубліковані праці апробаційного характеру

9. Бойко А. Т. Костянтина Малицька: історіографія життя й творчості / Андріана Бойко // Україна наукова. У 2 ч. Ч. 1 : матеріали п'ятої всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., Київ, 23-25 грудня 2008 р. / [оргком. Е. Е. Амурський та ін.]. – К. : ТОВ “ТК Меганом”, 2008. – С. 18-23.

10. Бойко А. Т. Книга в житті Костянтини Малицької / Андріана Бойко // Соціальні комунікації в стратегіях формування суспільства знань: матеріали міжнар. наук. конф. (Харків, 26-27 лют. 2009 р.) / [ред. кол. В. М. Шейко та ін.]. – Харків : ХДАК, 2009. – Ч. 2. – С. 139-141.

11. Бойко А. Т. Социальные проблемы детства в творчестве Константины Малицкой / Андріана Бойко // Социальные и психологические проблемы детства: материалы III межрегиональной научно-практической конференции с международным участием (Филиал ГОУ ВПО “Омский государственный университет” в г. Таре, 2009). – Тара, 2009. – С. 51-53.

12. Бойко А. Т. Школа и общество: поиск путей сотрудничества (на примере жизненного и творческого пути Константины Малицкой) / Андриана Бойко // Человек : Наука, Техника и Время: материалы II международной заочной научно-практической конференции / под ред. Марковцевой О. Ю. (Ульяновск, декабрь, 2009 г.). – Ульяновск : Ульяновский государственный технический университет, 2009. – Т. 2. – С. 87-89.

13. Бойко А. Т. Дидактично-природничі оповідання Костянтини Малицької / Андріана Бойко // Наука і сучасність: досвід і перспективи розвитку на межі тисячоліть : збірка тез доповідей I Всеукраїнської науково-практичної конференції (Запоріжжя, 5-7 липня 2010 р.) / Укл. Д. О. Пощикайло. – Запоріжжя : Запорізька міська громадська організація “Озима”, 2010. – С. 50-51.

14. Бойко А. Т. Погляди К. Малицької на дошкільне виховання й опіку над знедоленими / Андриана Бойко // Сучасна освіта і наука в Україні : наукові здобутки, стан і перспективи : матеріали VI Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної заочної конференції “Сучасна освіта і наука в Україні: наукові здобутки, стан і перспективи”. Частина I (м. Запоріжжя, 27-28 січня 2011 р.) / Всеукраїнське громадське об’єднання “Нова освіта”. – Запоріжжя, 2011. – С. 54-56.

15. Бойко А. Т. Сибірський період культурно-освітньої діяльності К. Малицької / Андриана Бойко // Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях молодих вчених “Родзинка – 2011” : збірник матеріалів XIII Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених, серія “Гуманітарні науки” (м. Черкаси, 14-15 квітня 2011 р.). – Черкаси : Брама, 2011. – С. 193-195.

16. Бойко А. Т. Чинники й передумови формування світогляду Костянтини Малицької / Андриана Бойко // Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітарного знання у сучасному інформаційному просторі: національний та інтернаціональний аспекти : збірник наукових праць (за матеріалами II Міжнародної науково-теоретичної конференції від 17-19 травня 2011 року) [за заг. ред. М. А. Журби]. – Частина II. – Луганськ : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2011. – С. 16-20.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати

17. Вивчення творчості Костянтини Малицької у школі : навчально-методичний посібник / автор-укладач Андріана Бойко. – Івано-Франківськ : Видавець Третяк І. Я., 2011. – 112 с.

18. Мати й дитина в поході сторіч : навчально-методичні матеріали до лекції спецкурсу “Педагогічні погляди та просвітницька діяльність Костянтини Малицької” / автор-укладач Андріана Бойко. – Ужгород : ТДВ “Патент”, 2011. – 36 с.

АНОТАЦІЇ

Бойко А. Т. Педагогічні погляди та освітня діяльність Костянтини Малицької (1872-1947 рр.). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. – Тернопіль, 2012.

У дисертації здійснено цілісний аналіз педагогічних ідей та освітньої діяльності К. Малицької. Висвітлено основні віхи життя та чинники становлення К. Малицької як українського педагога, культурно-просвітницького і громадського діяча, з'ясовано її внесок у розвиток української національної освіти, охарактеризовано провідні ідеї розбудови української національної системи виховання в педагогічній спадщині вченої. Визначено основні напрями діяльності К. Малицької, охарактеризовано етапи і зміст її педагогічної та громадсько-просвітницької праці. Розкрито її погляди на родинне виховання, роль рідної мови у розвитку та вихованні дитини, виховний потенціал дитячої літератури, проаналізовано літературну спадщину діячки з погляду її педагогічної спрямованості. Досліджено сутність громадсько-просвітницької роботи педагога у просвітніх товариствах, на ниві української журналістики та літературної критики. Доведено актуальність педагогічних ідей просвітительки, визначено й охарактеризовано основні шляхи використання педагогічної спадщини К. Малицької в сучасних умовах.

Ключові слова: Костянтина Малицька, педагогічні ідеї, освітня діяльність, педагогічна діяльність, громадсько-просвітницька діяльність, педагогічна спадщина, національна система виховання.

Бойко А. Т. Педагогические взгляды и просветительская деятельность Константины Малицкой (1872-1947 гг.). – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Министерство образования и науки, молодежи и спорта Украины. – Тернополь, 2012.

В диссертации произведен целостный анализ педагогических взглядов и образовательно-просветительской деятельности К. Малицкой. Историко-ретроспективный анализ дал возможность раскрыть основные вехи жизни К. Малицкой и ряд факторов, способствовавших становлению ее личности как педагога (семейное окружение, обучение во Львовской семинарии; социальная среда; общественно-политические и социально-экономические изменения, которые происходили в Европе и мире во второй половине XIX в. и влияли на цель и содержание деятельности школ; социокультурные факторы, особенно знакомство и общение с незаурядными личностями; собственная педагогическая, литературная, общественно-культурная деятельность). Обозначены

направления деятельности просветительницы: педагогическое, научно-методическое, общественно-просветительское, литературное, журналистско-издательское, переводческое. Определены этапы педагогическо-литературной и общественно-просветительской деятельности К. Малицкой: этап формирования ее как педагога и детской писательницы, этап интенсивных педагогических и литературных поисков, совершенствования педагогического мастерства, активной общественно-просветительской работы, этап расцвета художественного таланта, обобщение знаний по истории детской книги. Охарактеризованы педагогические взгляды К. Малицкой, в частности принципы гуманизма, педоцентризма, реализма, народности воспитания, пропагандируемое ею педагогическое значение языка как педагогического инструментария воспитания, детской книги как доминирующего средства воспитания. В своей образовательной, общественно-просветительской деятельности, методических и художественно-публицистических работах отстаивала приоритетные духовно-культурные ценности воспитания ребенка: национальные, социоцентрические, педоцентричные, образовательные, культурологические. Обобщен ее вклад в гражданское воспитание, гуманизацию и демократизацию педагогического взаимодействия. Раскрыты работы К. Малицкой в сфере теории и практики образования: исследование истории педагогических обществ, места и роли школы и учителя в учебно-воспитательном процессе, организации и содержания обучения и воспитания девушек, опеки над обездоленными и детьми-сиротами, а также в методику преподавания украинского языка.

Общественно-просветительская деятельность педагога представлена ее борьбой за развитие украинской национальной школы, деятельностью, направленной на просвещение населения, организацию общественного движения, редакторской и публицистической работы. Как почетный член обществ "Просвита", "Ридна школа"; соучредитель фонда "На потребности Украины"; основательница и долготелная председатель кружка имени Ганны Барвинок; ведущая деятельница "Женского общества" в Черновцах и Львове; инициатор "Женской службы Украины"; заместитель председателя мирового Союза украинок последовательно влияла на улучшение культурно-образовательной ситуации в крае.

Обоснована актуальность и потребность творческой реализации педагогических идей учительницы на современном этапе развития педагогической теории и практики.

Ключевые слова: Константина Малицкая, педагогические идеи, образовательная деятельность, педагогическая деятельность, общественно-просветительская деятельность, педагогическое наследие, национальная система воспитания.

Boiko A. T. Pedagogical outlook and educational activities Malys'koi Constantine (1872-1947 RR). – The manuscript.

Dissertation on the receipt of scientific degree of candidate of pedagogical sciences from speciality 13.00.01 – general pedagogy and history of pedagogy. – Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Youth and Sports of Ukraine. – Ternopil, 2012.

The thesis presents a complete analysis of pedagogical ideas and educational activities of K. Malys'koi. It traces the milestones of life and factors of K. Malys'koi as an educational figure, defines the contribution of pedagogical-hereditary development of the Ukrainian National Education, characterizes the idea of building the leading Ukrainian system of national education in the academic pedagogical heritage. The main directions of educational activity of K. Malys'koi: training and educational, teaching, research and teaching and reveals her views on family education, the role of native language development and child rearing, educational potential of children's literature, pro-activist literary heritage analyzed in terms of its pedagogical orientation. The essence of public oversight, and educational activities of the teacher in the "formations", "Ukrainian" in the field of Ukrainian journalism and literary criticism.

Keywords: Constantine Malitsky, teaching ideas, educational activities, educational activities, social and educational activities, educational heritage, national system of education.